

Witajcie ósmoklasiści!

MAM NADZIEJĘ, ŻE NA BIEŻĄCO ROZWIĄZUJECIE TESTY I SPRAWDZACIE JE PÓŹNIEJ Z ROZWIĄZANAMI ZAMIESZCZANYMI CODZIENNIE DO WASZEKJ DYSPOZYCJI.

Mam nadzieję również, że części mowy już są utrwalone. Chwila przerwy od gramatyki. Dzisiaj dodatkowo pakiet zadań do powtórki.

TERMIN WYKONANIA POLECEŃ NA TRZY DNI, CZYLI DO czwartku 26 MARCA.

Bardzo proszę, abyście skupili się na powtórzeniu środków stylistycznych. Pomoże wam to w rozwiązywaniu testów na stronie OKE w Jaworznie. Przypominam, że link do nich jest na stronie naszej szkoły w AKTUALNOŚCIACH.

Przed tym jednak wykonajcie ćwiczenia z ćwiczeniówki Gdańskiego Wydawnictwa Oświatowego. PDF tego zeszytu ćwiczeń znajdziecie na stronie internetowej wpisując w wyszukiwarce: **GWO ćwiczenia jednozeszytowe**. Tam pojawią się zeszyty ćwiczeń dla klasy 4 i 7 – nowa wersja na rok szkolny 2020/21. Proszę otworzyć klasę 4 i znaleźć odpowiednie ćwiczenia:

- 1.porównanie str.20-21
- 2.epitet str.79-80
- 3.rytm str.90-91
- 4.przenośnia str.92-92
- 5.refren str.97-99

Ćwiczenia należy wykonać w zeszycie przedmiotowym.

Temat z datą 24 marca brzmi:

Powtórzenie środków stylistycznych. Ćwiczenia.

Zeszyt ćwiczeń klasa 7: Przypomnienie wiadomości o środkach stylistycznych str. 13-15. Wiadomości teoretyczne na temat środków stylistyczny z przykładami znajdują się w podręczniku str. 315-316. oraz w repetytorium str. 7,8,9. No i oczywiście w zasobach internetowych. Posyłam dodatkowo pdf z wymienionymi stronami z podręcznika i repetytorium. Polecam wykonanie ćwiczeń on-line dla samokontroli:

<https://funtest.pl/test/filipwlodarczyk9/>

<https://samequizy.pl/jak-dobrze-znasz-srodki-stylistyczne-2/>

POZDRAWIAM WAS I TRZYMAM KCIUKI ZA SAMODZIELNĄ MOBILIZACJĘ.
Niech moc będzie z wami!

1. Analiza i interpretacja utworu

Środek stylistyczny	Przykład	Funkcja w tekście
personifikacja (uosobienie) nadanie przedmiotom, pojęciom, roślinom lub zwierzętom cech ludzkich	<i>wściekłość podaje ramię łagodności ofiara patrzy błogo w oczy kata.</i> W. Szymborska, <i>Wrażenia z teatru</i>	<ul style="list-style-type: none"> dynamizuje opis podkreśla emocje osoby mówiącej podnosi wartość danego elementu
porównanie zestawienie jednego zjawiska z innym, pod pewnym względem podobnym, za pomocą spójników: <i>jak (jako), jakby, niby</i>	<i>Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi</i> A. Mickiewicz, <i>Stępy akemańskie</i>	<ul style="list-style-type: none"> uwytatnia cechę zjawiska (poprzez wskazanie na jego podobieństwo do innego zjawiska)
porównanie homeryckie obszerne porównanie, w którym człon porównujący jest rozbudowany do samodzielnego obrazu	<i>Jako oliwka mała pod wysokim sadem / Idzie z ziemię ku górze z macierzyński śladem, / Jeszcze ani gałązek, ani listków rodząc, / Sama tylko dopiro szczupłym prątkiem wschodząc; / Tę jeśli, ostre ciernie lub rodne pokrzywy / Uprzątając, sadow- nik podciął ukwapliwy, / Mdleje zaraz, a zbywszy siły przyrodzonej, / Upada przed nogami matki ulubionej; / <u>Taki</u> <u>sie mej najmiłszej Orszuli dostało.</u></i> J. Kochanowski, <i>Tren V</i>	<ul style="list-style-type: none"> uwytatnia cechę opisywanej sytuacji, osoby odkrywa nieoczekiwane podobieństwo
zdrobnienie wyraz pomniejszający wielkość lub znaczenie wyrazu pierwotnego	<i>Zajączek jeden młody [...]</i> <i>Past się trawką, ziółkami</i> <i>w polu i ogrodzie</i> I. Krasicki, <i>Przyjaciele</i>	<ul style="list-style-type: none"> ujawnia uczucia osoby mówiącej – zwykle wyraża sympatię, zyczliwość, czułość wprowadza pogodny, radosny nastrój
zgrubienie wyraz wyolbrzymiający i wzmacniający znaczenie wyrazu pierwotnego	<i>A zbójców było dwunastu.</i> <i>Brody ich długie, kręcone wąsiska</i> A. Mickiewicz, <i>Powrót taty</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na emocje osoby mówiącej – przeważnie wyraża niechęć, lekceważenie, żartobliwy dystans
eufemizm wyraz lub sformułowanie użyte zamiast słów niegrzecznych, dosadnych, niestosownych	<i>w drugim roku wojny</i> <i>zabili pana od przyrody</i> <i>łobuzy od historii</i> (zamiast zbrodniarzy) Z. Herbert, <i>Pan od przyrody</i>	<ul style="list-style-type: none"> łagodzi znaczenie zastępowanych słów osłabia emocjonalny charakter wypowiedzi
neologizm nowy wyraz, który do tej pory nie istniał w języku, utworzony zgodnie z regułami słowotwórstwa	<i>Ogród pana Błyszczyńskiego</i> <i>zielenieje na wymroczu, [...]</i> <i>Sam go wywiódł z nicości</i> <i>Błyszczydłami swych oczu.</i> B. Leśmian, <i>Pan Błyszczyński</i>	<ul style="list-style-type: none"> może nadawać wypowiedzi żartobliwy charakter
archaizm wyraz przestarzały, który wyszedł już z użycia	<i>– Prawią ludzie – i bogdaj słusznie,</i> <i>że wkrótce musi wielka wojna</i> <i>nastąpić [...].</i> H. Sienkiewicz, <i>Krzyżacy</i>	<ul style="list-style-type: none"> wprowadza w klimat dawnych czasów buduje podniosły nastrój
alegoria znak (postać, zwierzę, zdarzenie, przedmiot), który poza znaczeniem dosłownym ma znaczenie domyślne, umowne; alegoria jest jednoznaczna	<i>róża</i> to alegoria miłości <i>lilia</i> to alegoria niewinności <i>sowa</i> to alegoria mądrości <i>lis</i> to alegoria przebiegłości <i>lew</i> to alegoria waleczności	<ul style="list-style-type: none"> jest elementem kompozycyjnym utworów dydaktycznych (np. bajek, przypowieści) zwiększa obrazowość pojęcia
symbol znak (postać, zdarzenie, przedmiot), który poza znaczeniem dosłownym wyraża treści głęboko ukryte, niejasne; symbol jest wieloznaczny – można go interpretować na wiele sposobów	<i>ogień</i> może symbolizować niebezpieczeństwo, zagrożenie, ciepło rodzinne, miłość, namiętność	<ul style="list-style-type: none"> buduje nastrój tajemniczości zwiększa wieloznaczność tekstu budzi odległe skojarzenia

1. Budowa utworu

■ Ważne elementy utworu i ich funkcja w tekście

Składniki tekstu	Objaśnienie	Przykład i funkcja
tytuł	<ul style="list-style-type: none"> słowo lub sformułowanie będące nazwą dzieła zwykle sygnalizuje temat utworu, wyraża jego ogólny sens lub wskazuje jeden z elementów świata przedstawionego (np. bohaterów, czas lub miejsce akcji) 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Balladyna</i> – tytuł wskazuje głównego bohatera utworu <i>Zemsta</i> – tytuł określa temat utworu <i>W pustyni i w puszczy</i> – tytuł wskazuje miejsce akcji <i>Sonety krymskie</i> – tytuł zawiera informację o gatunku literackim
podtytuł	<ul style="list-style-type: none"> tekst podany tuż po tytule uzupełnia tytuł o dodatkowe informacje związane z treścią dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Reduta Ordona. Opowiadanie adiutanta</i> – podtytuł informuje, kim jest narrator utworu
motto	<ul style="list-style-type: none"> cytat (z innego utworu) umieszczony na początku dzieła pomaga zrozumieć treść utworu podkreśla jego główną myśl, sygnalizuje przesłanie 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Nie masz nic tak złego, żeby się na dobre nie przydało. Bywa z węża dryjakiew [lekarstwo] złe często dobremu okazują daję.</i> (Andrzej Maksymilian Fredro) – motto <i>Zemsty</i> zapowiada przesłanie utworu, które można wyrazić przysłowiem <i>Nie ma tego złego, co by na dobre nie wyszło</i>.
dedykacja	<ul style="list-style-type: none"> krótki, osobisty tekst poprzedzający utwór informuje, komu autor poświęca swoje dzieło 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Leonowi Werth, gdy był małym chłopcem</i> – dedykacja poprzedzająca <i>Małego Księcia</i>
puenta	<ul style="list-style-type: none"> wyrziste, zwykle zaskakujące i dowcipne zakończenie utworu wyraża główną myśl tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> Puenta fraszki <i>Na lipę</i> wyraża główną, nieoczekiwaną myśl utworu – lipa okazuje się drzewem cenniejszym niż złota jabłoń (jest symbolem harmonii, jaką może zapewnić człowiekowi spokojne życie na wsi).
punkt kulminacyjny	<ul style="list-style-type: none"> moment największego napięcia w utworze, w którym ważą się losy bohaterów zwykle następuje po nim nagły zwrot akcji, a potem rozwiązanie 	<ul style="list-style-type: none"> Punktem kulminacyjnym w noweli <i>Latarnik</i> jest lektura <i>Pana Tadeusza</i>, w trakcie której Skawiński zaniedbuje swoje obowiązki – zapomina zapalić latarnię.

2. Środki stylistyczne

■ Środki stylistyczne i ich funkcja w tekście

Środek stylistyczny	Przykład	Funkcja w tekście
epitet określenie rzeczownika wyrażone przymiotnikiem, imiesłowem lub rzeczownikiem	<i>Jeśli jest gdzieś leśne niebo On z leśnego nieba spłynął, Śród ogrodu zdziwionego.</i> J. Tuwim, <i>Brzózka kwietniowa</i>	<ul style="list-style-type: none"> podkreśla cechy zjawisk, przedmiotów, osób wyraża stosunek osoby mówiącej do opisywanych zjawisk, przedmiotów, osób zwiększa konkretność opisu
metafora (przeñośnia) nietypowe zestawienie wyrazów, w którym zyskują one nowe, niedosłowne znaczenie	<i>Anioła widział w kobiecie, Lecz ta mu serce rozdarła. A bracia? ci go zawiedli, Więc miłość ziemską umarła.</i> A. Asnyk, <i>Bezimiennemu</i>	<ul style="list-style-type: none"> tworzy nowe skojarzenia zaskakuje, działa na emocje odbiorcy
animizacja (ożywienie) przypisanie przedmiotom, pojęciom lub zjawiskom cech istot żywych	<i>Zaświstaj cienko, a pobiegnie rzeka</i> Z. Herbert, <i>Pudełko zwane wyobraźnią</i>	<ul style="list-style-type: none"> nadaje opisowi dynamiczny charakter, oddaje wrażenie ruchu zwiększa obrazowość wypowiedzi

1. Analiza i interpretacja utworu

Środek stylistyczny	Przykład	Funkcja w tekście
apostrofa bezpośredni, uroczysty zwrot do adresata (przedmiotu, osoby, bóstwa)	<i>Gościu, siądź pod mym liściem, a odpocznij sobie!</i> J. Kochanowski, <i>Na lipę</i>	<ul style="list-style-type: none"> podkreśla emocjonalny stosunek nadawcy do adresata nadaje wypowiedzi podniosły charakter
inwokacja rozbudowana apostrofa na początku utworu, w której autor zwraca się do muzy, bóstwa z prośbą o natchnienie	<i>Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie./ Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie, / Kto cię stracił. / Dziś piękność twą w całej ozdobie / Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.</i> A. Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> nadaje wypowiedzi uroczysty charakter ujawnia emocjonalny stosunek nadawcy do adresata przykuwa uwagę, angażuje odbiorcę tekstu
pytanie retoryczne pytanie, na które nie oczekuje się odpowiedzi	<i>Któż zbadat puszczy litewskich przepastne krainy, Aż do samego środka, do jądra gęstwiny?</i> A. Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> przykuwa uwagę odbiorcy skłania go do refleksji, przemyśleń ożywia wypowiedź, czasem nadaje jej dramatyczny charakter
powtórzenie powtórzenie tych samych słów w całym utworze lub jego fragmencie	<i>Ciemno <u>wszędzie</u>, głucho <u>wszędzie</u>, <u>Co to będzie</u>, <u>co to będzie</u>?</i> A. Mickiewicz, <i>Dziady</i> cz. II	<ul style="list-style-type: none"> podkreśla znaczenie powtarzanych słów uwydatnia rytmiczność wypowiedzi
anafora powtórzenie tych samych słów na początku kolejnych wersów lub zdań	<i><u>Żem</u> często dumał nad mogiłą ludzi, <u>Żem</u> prawie nie znał rodzinnego domu, <u>Żem</u> był jak pielgrzym, co się w drodze trzdzi</i> J. Słowacki, <i>Hymn (Smutno mi, Boże...)</i>	<ul style="list-style-type: none"> uwydatnia znaczenie powtarzanych słów podkreśla rytmiczność wypowiedzi, nadaje jej wyrazisty charakter wprowadza wyliczenia
wykrzyknienie wykrzyknikowe zdanie lub równoważnik zdania	<i>Hej! Gerwazy! Daj gwintówkę! Niechaj strąć tę makówkę!</i> A. Fredro, <i>Żemsta</i>	<ul style="list-style-type: none"> ujawnia silne emocje osoby mówiącej
rym powtórzenie jednakowych lub podobnych zakończeń wyrazów	<i>Sponad wiślanych leci <u>fał</u> wiosenny, chłodny <u>wiatr</u>, leci ku mojej ziemi w <u>dał</u>, ku śnieżnym szczytom <u>Tatr</u>.</i> K. Przerwa-Tetmajer, <i>Pozdrowienie</i>	<ul style="list-style-type: none"> zwraca uwagę na relacje między rymującymi się wyrazami nadają wypowiedzi rytmiczny charakter
rytm powtarzalność tych samych elementów w utworze, np. stała liczba sylab w kolejnych wersach, regularne rozmieszczenie rymów	<i>Wsi spokojna, wsi wesoła, (8) Który głos twej chwale zdoła? (8)</i> J. Kochanowski, <i>Pieśń świętojańska o sobótcie (Panna XII)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ożywia utwór lub go spowalnia
wyraz dźwiękonaśladowczy (onomatopeja) wyraz naśladowujący swoim brzmieniem rzeczywisty dźwięk	<i>I przewrócił się, i wpadł Na <u>szumiący</u> senny sad, Gdzie cichutko i leciutko Liście pieścił i <u>szeleścił</u> Drugi wiatr...</i> J. Tuwim, <i>Dwa wiatry</i>	<ul style="list-style-type: none"> oddaje efekty brzmieniowe opisywanego zjawiska buduje nastrój utworu

■ Jak formy fleksyjne i znaki interpunkcyjne wpływają na styl tekstu

- **czasowniki w czasie teraźniejszym** dynamizują i ożywiają opowiadanie
- **czasowniki w czasie przeszłym** ukazują dystans czasowy wobec opisywanej sytuacji
- **formy 1 os. lp.** (*ja*) podkreślają, że osoba mówiąca wyraża własne, subiektywne poglądy
- **formy 1 os. lm.** (*my*) sugerują, że osoba mówiąca wypowiada się obiektywnie, w imieniu grupy
- **pytajnik (?)** wskazuje na intencję osoby mówiącej – sygnalizuje jej niewiedzę, ciekawość, wahanie, niepewność
- **wykrzyknik (!)** podkreśla silne emocje nadawcy – uwydatnia rozkaz, nakaz, żądanie, życzenie, okrzyk
- **wielokropek (...)** wskazuje na przerwanie wypowiedzi – wyraża niepewność, niezdecydowanie, wahanie, zaskoczenie, zadumę

ŚRODKI STYLISTYCZNE

ALEGORIA – motyw lub postać mające nie tylko znaczenie dosłowne, lecz także dodatkowy, umowny sens, ustalony w tradycji. W odróżnieniu od symbolu jest jednoznaczna. Alegorie często pojawiają się w dziełach literackich (m.in. w bajkach), malarskich, teatralnych i filmowych, np. lew jest alegorią władzy.

ANAFORA – celowe powtórzenie tego samego słowa na początku kolejnych zdań, wersów lub strof.

Żem często dumał nad mogiłą ludzi,
 Żem prawie nie znał rodzinnego domu,
 Żem był jak pielgrzym, co się w drodze trudzi...
 J. Słowacki, *Hymn*

ANIMIZACJA (OŻYWIENIE) – środek stylistyczny polegający na przedstawieniu przedmiotów, zjawisk natury lub pojęć abstrakcyjnych tak, jakby były istotami żywymi.

Czyż ostatnie **działo**
 Strącone z łoża w piasku **paszczę zagrzebało?**
 A. Mickiewicz, *Reduta Orzona*

APOSTROFA – bezpośredni, utrzymany w podniosłym tonie zwrot do bóstwa, osoby lub zjawiska, często stosowany w poezji i retoryce.

Panno święta, co Jasnej bronisz Częstochowy
 I w Ostrej świecisz Bramie!
 A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*

EPITET – wyraz określający rzeczownik; najczęściej jest to przymiotnik lub imiesłów przymiotnikowy.

Wśród kwiatów, jak wśród **dobrych i szczęśliwych** myśli,
Olśniony pól **wiosennych złotym** widowiskiem...
 L. Staff, *Upojenie*

EUFEMIZM – wyraz lub wyrażenie zastępujące treści przykre, niestosowne, wulgarne.

Ujął ją sen żelazny, twardy, nieprzespany.
 J. Kochanowski, *Tren VII*

METAFORA (PRZENOŚNIA) – sformułowanie, którego sens nie wynika dosłownie ze znaczenia tworzących go wyrazów, lecz jest treścią nową, zaskakującą odbiorcę.

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu...
 A. Mickiewicz, *Stępy akerskie*

NEOLOGIZM – nowy wyraz, który dotychczas nie istniał w języku. Utworzono go, aby nazwać nowe przedmiot, zjawisko lub inny element rzeczywistości.

Wyszło z boru ślepace, **zjesieniałe zmrocze**...
 B. Leśmian, *** [*Wyszło z boru...*]

PERSONIFIKACJA (UOSOBNIENIE) – przedstawienie przedmiotów, zwierząt, roślin lub pojęć abstrakcyjnych tak, jakby były ludźmi, którzy działają lub mówią.

...**rozmowy gwiazd** na gałęziach
 pozwól mi słyszeć...

K.I. Gałczyński,
Prośba o wyspy szczęśliwe

ŚRODKI STYLISTYCZNE

PORÓWNANIE – zestawienie dwóch zjawisk, przedmiotów lub osób, którego celem jest wskazanie ich wzajemnego podobieństwa.

Przemija życie jak noc: w okamgnieniu...
U. Koziół, *Nie mijaj ranku*

PORÓWNANIE HOMERYCKIE – porównanie składające się z rozbudowanego opisu ludzkich czynów zestawionych z zachowaniem zwierząt lub ze zjawiskami przyrody.

Jako oliwka mała pod wysokim sadem
Idzie z ziemi ku górze macierzyńskim śladem,
Jeszcze ani gałązek, ani listków rodząc,
Sama tylko dopiro szczupłym prątkiem wschodząc
Tę jesli, ostre ciernie lub rodne pokrzywy
Uprzątając, sadownik podciął ukwapliwy,
Mdleje zaraz, a zbywszy siły przyrodzonej,
Upada przed nogami matki ulubionej.
Tak ci się mej namilszej Orszuli dostało...
J. Kochanowski, *Tren V*

POWTÓRZENIE – środek stylistyczny polegający na wielokrotnym użyciu tych samych wyrazów lub większych części tekstu (wyrażeń, zdań itp.) po to, by zwrócić na nie uwagę odbiorcy.

A ziemia, zobaczysz,
Ziemia to nie będzie **ziemia**
E. Stachura, *Zobaczysz*

PYTANIE RETORYCZNE – pytanie, które pojawia się np. w wierszu po to, by zwrócić uwagę odbiorcy na jakiś problem i skłonić go do refleksji. Pytanie retoryczne nie wymaga odpowiedzi.

Róża? Jak wygląda róża?
Czy to kwiat? A może kamień?
W. Szymborska, *Nic dwa razy*

RYM – powtórzenie jednakowych lub podobnych brzmień zakończeń wyrazów, najczęściej na końcu wersu. W wyrazach jednosylabowych występują **rymy żeńskie**, a w wielosylabowych – **rymy męskie**.

Dobra myśli, której nie przywabi,
Choć kto ściany drogo ujedwabi...
J. Kochanowski, *Pieśń II z Księg pierwszych*

SYMBOL – wyraz lub motyw literacki mający oprócz znaczenia dosłownego także sensy ukryte, których należy się domyślić. W odróżnieniu od alegorii symbol jest wieloznaczny – jego sens zależy od kontekstu, w którym się pojawia, np. ogień oznacza ciepło, ale też: żar, namiętność, miłość.

WYRAZ DŹWIĘKONAŚLADOWCZY – wyraz, którego brzmienie przypomina dźwięki występujące w rzeczywistości.

O szyby **deszcz dzwoni**, **deszcz dzwoni** jesienny
I **pluszcze**...

L. Staff, *Deszcz jesienny*